

Warszawa, dnia 11 października 2018 r.

Poz. 963

**UCHWAŁA
PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ**

z dnia 24 września 2018 r.

w sprawie wytycznych i wyjaśnień dotyczących druku i przechowywania kart do głosowania oraz trybu ich przekazania obwodowym komisjom wyborczym ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie w wyborach do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz w wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast zarządzonych na dzień 21 października 2018 r.

Na podstawie art. 161 § 1 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2018 r. poz. 754, 1000 i 1349) oraz w związku z art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 15 marca 2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy (Dz. U. z 2015 r. poz. 1438 oraz z 2018 r. poz. 130) Państwowa Komisja Wyborcza uchwala, co następuje:

§ 1. Ustala się wytyczne i wyjaśnienia dotyczące druku i przechowywania kart do głosowania oraz trybu ich przekazania obwodowym komisjom wyborczym ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie w wyborach do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz w wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast zarządzonych na dzień 21 października 2018 r., stanowiące załącznik do uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu.

Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej: *W. Hermeliński*

Załącznik do uchwały Państwowej Komisji Wyborczej
z dnia 24 września 2018 r. (poz. 963)

WYTYCZNE I WYJAŚNIENIA DOTYCZĄCE DRUKU I PRZECHOWYWANIA KART DO GŁOSOWANIA
ORAZ TRYBU ICH PRZEKAZANIA OBWODOWYM KOMISJOM WYBORCZYM DS. PRZEPROWADZENIA
GŁOSOWANIA W OBWODZIE W WYBORACH DO RAD GMIN, RAD POWIATÓW, SEJMIKÓW WOJEWÓDZTW
I RAD DZIELNIC M.ST. WARSZAWY ORAZ W WYBORACH WÓJTÓW, BURMISTRZÓW I PREZYDENTÓW
MIAST ZARZĄDZONYCH NA DZIEŃ 21 PAŹDZIERNIKA 2018 R.

Zasady ogólne

1. Właściwe terytorialne komisje wyborcze ustalają format i treść kart do głosowania, które będą stosowane w danych wyborach, na podstawie zarejestrowanych list kandydatów na radnych oraz kandydatów na wójta (burmistrza, prezydenta miasta) i przekazują do akceptacji właściwemu komisarzowi wyborczemu.
2. Komisarze wyborczy, po sprawdzeniu prawidłowości wykonania przez terytorialne komisje wyborcze zadania, o którym mowa w pkt 1, zarządzają druk kart do głosowania w wyborach do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz w wyborach wójtów (burmistrzów i prezydentów miast) stosownie do przepisów Kodeksu wyborczego.
3. Karty do głosowania są drukami o strategicznym znaczeniu dla bezpieczeństwa państwa, do których zamówień dotyczących wytwarzania i dystrybucji nie stosuje się ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1579, z późn. zm.).
4. Karty do głosowania wykonuje się zgodnie z wzorami określonymi uchwałą Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 27 sierpnia 2018 r. w sprawie wzorów kart do głosowania oraz nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a, w wyborach do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz w wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast (M.P. poz. 921, 931 i 936).
5. Na podstawie art. 156 § 1 Kodeksu wyborczego, w związku z wykonywaniem zadań związanych z organizacją i przeprowadzeniem wyborów na obszarze gminy, powiatu lub województwa, wykonanie kart do głosowania oraz ich dostarczenie obwodowym komisjom wyborczym ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie, w porozumieniu z terytorialnymi komisjami wyborczymi oraz we współdziałaniu z urzędnikami wyborczymi, należy do:
 - 1) marszałka województwa – dla wyborów do sejmiku województwa;
 - 2) starosty – dla wyborów do rady powiatu;
 - 3) wójta (burmistrza, prezydenta miasta) – dla wyborów do rady gminy (rady miejskiej) oraz dla wyborów wójta (burmistrza i prezydenta miasta);
 - 4) Prezydenta m.st. Warszawy, przy pomocy burmistrzów właściwych dzielnic – dla wyborów do rad dzielnic m.st. Warszawy.
6. Karty, o których mowa w pkt 5 ppkt 1 i 2, marszałek województwa i starosta przekazują obwodowym komisjom wyborczym ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie, za pośrednictwem właściwego wójta (burmistrza i prezydenta miasta). Karty te przekazywane są wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta) bezpośrednio z drukarni, której marszałek województwa lub starosta zlecił druk kart do głosowania.
7. Nadzór nad prawidłowym wykonaniem i dostarczeniem obwodowym komisjom wyborczym ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie kart do głosowania sprawuje właściwy komisarz wyborczy.
8. Prawidłowe wykonanie tych zadań wymaga współdziałania wszystkich wymienionych organów odpowiedzialnych za prawidłowy druk, przechowywanie i dostarczenie kart do głosowania obwodowym komisjom wyborczym ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie.
9. Każda terytorialna komisja wyborcza we współdziałaniu z urzędnikiem wyborczym powinna ustalić:
 - 1) harmonogram druku kart do głosowania uwzględniający dwukrotną korektę i kontrolę jakości druku kart oraz ostateczne sprawdzenie kart przez wyznaczonych członków terytorialnej komisji wyborczej oraz urzędników wyborczych z uwzględnieniem konieczności wcześniejszego przygotowania pakietów wyborczych stosowanych w głosowaniu korespondencyjnym dla wyborców niepełnosprawnych;
 - 2) zasady kontroli poprawności ustalenia treści kart do głosowania;

- 3) nakład kart dla poszczególnych okręgów wyborczych, a gminne komisje wyborcze także nakład kart do głosowania dla wyborów wójta (burmistrza, prezydenta miasta), zgodnie z pkt 25;
 - 4) termin druku kart do głosowania, z uwzględnieniem korekty składów drukarskich kart;
 - 5) sposób i termin dostarczenia obwodowym komisjom wyborczym ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie kart do głosowania, z uwzględnieniem ustaleń właściwego komisarza wyborczego, o których mowa w pkt 36;
 - 6) sposób zabezpieczenia rezerwy kart do głosowania i dysponowania tą rezerwą w dniu wyborów.
10. Ustalenia, o których mowa w pkt 9 ppkt 5, powinny zapewnić odpowiednią koordynację dostarczenia kart do głosowania obwodowym komisjom wyborczym ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie, biorąc pod uwagę, że:
 - 1) w gminach i miastach niebędących miastami na prawach powiatu obwodowe komisje wyborcze ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie otrzymują cztery rodzaje kart do głosowania: w wyborach do sejmiku województwa, rady powiatu, rady gminy (miejskiej) oraz w wyborach wójta, burmistrza lub prezydenta miasta;
 - 2) w miastach na prawach powiatu obwodowe komisje wyborcze ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie otrzymują trzy rodzaje kart do głosowania: w wyborach do sejmiku województwa, rady miasta oraz w wyborach prezydenta miasta;
 - 3) w mieście stołecznym Warszawie obwodowe komisje wyborcze ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie otrzymują cztery rodzaje kart do głosowania: w wyborach do Sejmiku Województwa Mazowieckiego, Rady m.st. Warszawy, właściwej rady dzielnicy oraz w wyborach Prezydenta m.st. Warszawy.
 11. Do zadań marszałków województw, starostów, wójtów (burmistrzów i prezydentów miast) we współdziałaniu z właściwym urzędnikiem wyborczym należy:
 - 1) zlecenie druku kart do głosowania, dodruku kart do głosowania, o którym mowa w pkt 29, oraz dodatkowego druku kart do głosowania, o którym mowa w pkt 43;
 - 2) dokonanie z wykonawcami ustaleń zapewniających zabezpieczenie kart do głosowania w procesie druku oraz ich zapakowanie według okręgów wyborczych i obwodów głosowania;
 - 3) ustalenie terminów i sposobu odbioru kart od wykonawcy, przygotowanie paczek z kartami dla poszczególnych obwodowych komisji wyborczych ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie oraz miejsca ich przechowywania i sposobu zabezpieczenia do czasu dostarczenia obwodowym komisjom wyborczym ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie, w tym doręczenia bezpośrednio przez drukarnie kart w wyborach do rad powiatów i sejmików województw wójtom (burmistrzom, prezydentom miast), o czym mowa w pkt 6;
 - 4) zapewnienie dyżuru w zakładach drukujących karty w przeddzień wyborów i w dniu głosowania.
 12. Karty do głosowania przeznaczone do sporządzenia pakietów wyborczych stosowanych w głosowaniu korespondencyjnym muszą być wykonane i przekazane do urzędów gmin najpóźniej na 12 dni przed dniem wyborów, tj. do 9 października 2018 r.
 13. Pozostała część nakładu kart do głosowania powinna być wykonana i przekazana do urzędów gmin nie później niż na 3 dni przed dniem wyborów, tj. do 18 października 2018 r., z tym że karty nie mogą się treścią ani w żaden inny sposób różnić od kart do głosowania przeznaczonych do sporządzenia pakietów wyborczych.
 14. Zamówienie na wykonanie i dostarczenie kart do głosowania jest zwolnione ze stosowania przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych, o czym mowa w pkt 3. Dopuszcza się wykonanie kart w systemie tak zwanej małej poligrafii pod warunkiem zachowania zasad określonych w uchwale, o której mowa w pkt 4, i w niniejszych wytycznych.
 15. Za wybór sposobu wykonania kart i wybór wykonawcy odpowiada odpowiednio marszałek województwa, starosta, wójt, burmistrz, prezydent miasta współdziałający z właściwym urzędnikiem wyborczym.
 16. Stosownie do przepisów Kodeksu wyborczego karty do głosowania opatruje się pieczęcią właściwej terytorialnej komisji wyborczej. Czynność ta powinna być dokonana w procesie druku z matrycy wykonanej z odcisku pieczęci właściwej komisji.

Ustalenie treści i zarządzanie drukiem kart do głosowania

17. Format i treść kart do głosowania ustalają właściwe terytorialne komisje wyborcze odrębnie dla każdego okręgu wyborczego przed zarządzaniem ich drukiem. Gminna (miejska) komisja wyborcza ustala także treść karty do głosowania w wyborach wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

18. Przy ustalaniu treści kart do głosowania należy bezwzględnie stosować zasady określone w uchwale, o której mowa w pkt 4, a ponadto mieć na uwadze, że na kartach do głosowania:
 - 1) w wyborach do rad oraz wyborach wójta (burmistrza, prezydenta miasta) nazwiska kandydatów oraz skróty nazw komitetów wyborczych zgłaszających kandydatów muszą zostać zapisane wersalikami. Imię (imiona) kandydata zapisuje się w ten sposób, że pierwsza litera zapisana jest wersalikiem, a pozostałe literami tekstowymi;
 - 2) w wyborach wójta (burmistrza, prezydenta miasta), w których nazwiska kandydatów muszą być uszeregowane w kolejności alfabetycznej, w przypadku jednakowych nazwisk należy uszeregować te nazwiska w kolejności alfabetycznej imion. W przypadku gdy np.: dwaj kandydaci na wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w tej samej gminie (mieście) mają te same nazwiska i imiona, na karcie podawane są imiona ojców kandydatów, a gdyby i te imiona były identyczne – również imiona matek;
 - 3) wielkość czcionki w danym okręgu wyborczym dostosowuje się odpowiednio do liczby znaków drukarskich w nazwiskach i imionach kandydatów;
 - 4) na karcie do głosowania nie drukuje się oznaczenia miejsca na symbol graficzny komitetu wyborczego (kwadratu umieszczonego we wzorze karty do głosowania). Dotyczy to również sytuacji, gdy lista lub kandydat nie są oznaczeni symbolem graficznym komitetu wyborczego.
19. W trakcie wykonywania czynności, o których mowa w pkt 18, należy raz jeszcze upewnić się, czy uszeregowanie list i nazwisk kandydatów jest właściwe i czy w pisowni nazwisk i imion kandydatów nie ma błędów, porównując pisownię każdego nazwiska i imion z protokołem rejestracji listy i kandydata oraz złożonym przez niego oświadczeniem o zgodzie na kandydowanie.
20. Sprawdzenia wymaga, czy na karcie do głosowania nie pominięto któregokolwiek zarejestrowanego kandydata i którejkolwiek listy oraz czy uszeregowanie list odpowiada kolejności nadanych im numerów.
21. W przypadku skreślenia kandydata z listy kandydatów pomija się w treści karty do głosowania skreślonego kandydata, zmieniając odpowiednio numery przy nazwiskach pozostałych kandydatów i likwidując przerwę po skreślonym kandydacie.
22. Unieważnienie rejestracji listy kandydatów nie powoduje zmiany numerów nadanych pozostałym listom.
23. Komisarz wyborczy i urzędnik wyborczy sprawdzają prawidłowość ustalenia przez terytorialne komisje wyborcze treści kart do głosowania. W przypadku stwierdzenia omyłek lub innych uchybień niezbędne jest sprostowanie ich przez właściwą terytorialną komisję wyborczą.
24. Dla zapewnienia wydrukowania odpowiedniej liczby kart do głosowania właściwa terytorialna komisja wyborcza powinna sporządzić zestawienie obejmujące dla każdego okręgu wyborczego liczbę kart do głosowania podlegającą wydrukowaniu (nakład).
25. Państwowa Komisja Wyborcza ustala nakład kart w wysokości 100% uprawnionych do głosowania oraz dodatkowe 50 kart do głosowania na każdy obwód głosowania, z wyjątkiem obwodów odrębnych, gdzie nakład powinien wynosić 100%; dotyczy to również ponownego głosowania w wyborach wójta (burmistrza, prezydenta miasta).
26. Przy ustalaniu nakładu kart należy kierować się liczbą wyborców umieszczonych w rejestrze wyborców lub w spisach wyborców w obwodach właściwych dla danego okręgu wyborczego.
27. W okręgu obejmującym więcej niż jeden obwód należy dodatkowo podać liczbę kart, które należy dostarczyć do każdego obwodu głosowania wchodzącego w skład tego okręgu.
28. Zestawienia, o których mowa w pkt 24, terytorialna komisja wyborcza przekazuje wraz z treścią kart do głosowania organowi, który zleca druk kart, oraz urzędnikowi wyborczemu.
29. Państwowa Komisja Wyborcza zaleca, aby z ustalonego nakładu kart do głosowania karty w liczbie stanowiącej 10% uprawnionych do głosowania były rezerwą terytorialnej komisji wyborczej. Rezerwa ta kierowana byłaby do obwodów w miarę potrzeb sygnalizowanych przez obwodowe komisje wyborcze ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie.

Pełny nakład kart do głosowania, odpowiadający liczbie wyborców, należy dostarczyć dla obwodów utworzonych w zakładach opieki zdrowotnej, domach pomocy społecznej, zakładach karnych i aresztach śledczych oraz oddziałach zewnętrznych takich zakładów i aresztów.

Niezależnie od wyżej wspomnianych środków organizacyjnych konieczne jest zapewnienie możliwości ewentualnego dodruku kart do głosowania, w przypadku nadzwyczajnych wydarzeń.

30. Druk kart do głosowania powinien się odbywać z zachowaniem warunków najwyższej staranności. Korektę składów kart do głosowania w zakresie zgodności z ustaloną treścią karty i jej wzorem prowadzą dwa niezależnie od siebie działające zespoły wyznaczonych członków terytorialnej komisji wyborczej współdziałających z urzędnikiem wyborczym. Stwierdzone błędy oba zespoły wzajemnie konfrontują i przekazują wykonawcy, zatrzymując po 2 egzemplarze odbitki każdej karty, w tym po 1 egzemplarzu dla urzędnika wyborczego. Po usunięciu błędów zespoły dokonują ponownego sprawdzenia kart do głosowania na podstawie materiału wyjściowego, tj. ustalonej treści karty. W przypadku stwierdzenia, że skład kart do głosowania został wykonany prawidłowo, członkowie obu zespołów terytorialnej komisji wyborczej współdziałający z urzędnikiem wyborczym zezwalają na uruchomienie druku pełnego nakładu karty, wspólnie podpisując kartę do druku.

**Przechowywanie kart do głosowania do czasu ich dostarczenia obwodowym komisjom wyborczym
ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie**

31. Wydrukowane karty do głosowania dla wyboru danej rady powinny zostać zapakowane według obwodów głosowania i odpowiadających im okręgów wyborczych oraz właściwie oznakowane (z podaniem nazwy rady gminy, rady powiatu, sejmiku województwa, nr. okręgu wyborczego i nr. obwodu głosowania). Karty do głosowania w wyborach wójta (burmistrza, prezydenta miasta) powinny być pakowane według obwodów głosowania z podaniem nazwy gminy (miasta).
32. Paczki z kartami do głosowania powinny być przykładowo oznakowane w sposób następujący:
- KARTY DO GŁOSOWANIA Wybory do Rady Gminy Obwód głosowania nr Okręg wyborczy nr Liczba kart do głosowania
- KARTY DO GŁOSOWANIA Wybory Wójta Gminy Obwód głosowania nr Liczba kart do głosowania
33. Analogicznie oznakowane powinny być paczki z kartami dla wyboru rady dzielnicy m.st. Warszawy, rady powiatu i sejmiku województwa.
34. Wydrukowane i przygotowane do przekazania karty do głosowania należy przechowywać w warunkach pełnego zabezpieczenia przed uszkodzeniem, zniszczeniem lub utratą. Za należyte zabezpieczenie kart do głosowania odpowiada odpowiednio wójt (burmistrz, prezydent miasta). Nadzór nad właściwym wykonaniem tego zadania sprawuje komisarz wyborczy za pośrednictwem urzędnika wyborczego.
35. Zaleca się, aby karty do głosowania były przechowywane w odrębnym, specjalnie do tego celu wydzielonym pomieszczeniu.

**Przekazanie kart do głosowania obwodowym komisjom wyborczym
ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie**

36. Komisarz wyborczy określa tryb przekazania kart do głosowania obwodowym komisjom wyborczym ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie (art. 437 § 1 i art. 484 Kodeksu wyborczego).
37. Zapakowane karty do głosowania należy dostarczyć do obwodów głosowania w przeddzień głosowania i doręczyć obwodowym komisjom wyborczym ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie. Ustalając tryb dostarczenia kart do głosowania, komisarz wyborczy może ustalić inny termin ich dostarczenia, w zależności od lokalnych warunków i możliwości zapewnienia ich bezpiecznego przechowywania. Należy dążyć do tego, by karty do głosowania każdego rodzaju były dostarczone obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie jednocześnie.
38. Przekazanie kart do głosowania powinno nastąpić w formie protokolarnej. Karty do głosowania przyjmują członkowie obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie w obecności co najmniej 1/2 jej składu, w tym przewodniczącego komisji lub jego zastępcy.
39. Protokół potwierdzający przyjęcie kart do głosowania, ze wskazaniem ich rodzajów i liczby, należy sporządzić w dwóch egzemplarzach: jeden dla obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie, drugi dla osoby dostarczającej.
40. Karty do pakietów wyborczych stosowanych w głosowaniu korespondencyjnym należy doręczyć za pokwitowaniem do właściwych urzędów gmin najpóźniej na 12 dni przed dniem wyborów, tj. do 9 października 2018 r.
41. Rezerwowe karty do głosowania należy przechowywać w urzędach miast lub gmin, co umożliwi ich sprawne dostarczenie do obwodów w miarę występujących potrzeb. Należy zapewnić środek transportu dla dowiezienia kart do obwodu głosowania stosownie do dyspozycji terytorialnej komisji wyborczej.
42. Wydanie rezerwy kart do głosowania obwodowym komisjom wyborczym ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie może nastąpić wyłącznie protokolarnie i na polecenie właściwej terytorialnej komisji wyborczej.

Dodatkowy druk kart do głosowania

43. W razie zmiany lub unieważnienia rejestracji listy kandydatów albo skreślenia kandydata na wójta (burmistrza, prezydenta miasta) właściwy komisarz wyborczy, współdziałając z terytorialną komisją wyborczą, zarządza – jeżeli jest to możliwe – wydrukowanie kart do głosowania, ustalając ich nową treść, oraz poleca i nadzoruje protokolarne zniszczenie poprzedniego nakładu.
44. Jeżeli wydrukowanie nowych kart do głosowania nie jest możliwe, terytorialna komisja wyborcza jest obowiązana sporządzić informację o nowej prawidłowej treści karty do głosowania:
 - 1) w przypadku skreślenia kandydata z listy kandydatów – przez odwzorowanie karty z wykreślonym nazwiskiem kandydata i adnotacją „skreślenie z zarejestrowanej listy”, ale z utrzymaną bez zmian numeracją pozostałych kandydatów;
 - 2) w przypadku unieważnienia rejestracji listy kandydatów – przez odwzorowanie karty z przekreśloną w formie „X” listą i adnotacją przy liście „unieważnienie rejestracji listy”;
 - 3) w przypadku skreślenia kandydata z listy kandydatów i unieważnienia z tej przyczyny rejestracji listy – przez odwzorowanie karty w sposób opisany w ppkt 2.
45. Informacja ta powinna być umieszczona w widocznym miejscu w lokalu wyborczym.
46. Obwodowa komisja wyborcza ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie nie jest uprawniona do dokonywania skreśleń lub poprawek na kartach do głosowania.
47. Konieczne jest zapewnienie dyżuru w zakładach drukujących karty w przeddzień wyborów i w dniu głosowania.

Druk kart do głosowania w ponownym głosowaniu w wyborach kandydatów na wójta (burmistrza, prezydenta miasta)

48. Jeżeli w pierwszym głosowaniu nie dokonano wyboru wójta (burmistrza, prezydenta miasta), terytorialna komisja wyborcza ustali treść karty do głosowania w ponownym głosowaniu.
49. Kartę do głosowania drukuje się według wzoru stanowiącego załącznik nr 22 do uchwały, o której mowa w pkt 4.
50. W przypadku głosowania na jednego kandydata karta do głosowania jest wykonywana według wzoru stanowiącego załącznik nr 23 do uchwały, o której mowa w pkt 4.
51. Kontrola druku kart do głosowania, sposób ich pakowania i dostarczenia obwodowym komisjom wyborczym ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie są analogiczne do trybu postępowania w związku z głosowaniem przeprowadzonym w dniu 21 października 2018 r. Druk i pakowanie kart do głosowania należy zakończyć do dnia 31 października 2018 r.